

Jan Kroeze
LO-DRENTE

Het land van Hunnebedden, van turf en tegenwoordig ook van olie. Dit is meestal het beeld, dat men zich vormt, als de naam Drente wordt genoemd. De historie van deze provincie is bijna geheel onbekend en, gedachtig aan het spreekwoord, is het om die reden vermoedelijk ook onbemind. Wij zullen daarom van die historie eerst iets vertellen, teneinde de Drent ook in zijn verzet beter te kunnen verstaan en begrijpen.

In 780 verscheen de evangelie-prediker Willehadus in het land van Thrianta. Dit was een gebied even groot als de huidige provincies Drente en Groningen samen. Op de hoge, goed bewoonbare zandgronden van de Hondsrug en iets westelijk daarvan, woonden de Saksers en overblijfselen van oudere volken. De moerassen, die dit land omringden, vormden natuurlijke grenzen. Op het noordelijk eind, dicht tegen de drassige kleigronden van het kustgebied aan, ontstond al spoedig een dorp, dat, toen het stapel- en marktplaats werd, muren bouwde en van de Duitse keizer het recht verkreeg eigen munten te slaan. Het werd dus tot stad verheven. De naam was Gruoninga, het tegenwoordige Groningen. Deze stad werd de hoofdplaats van Thrianta. Als in de 11e eeuw de naam Trenthe gebruikt wordt, zien we deze plaats meer en meer zelfstandig worden. Toen Hendrik III het landschap Trenthe ten geschenke gaf aan de bisschop van Utrecht, durfde het zich

Lammert Zwanenburg
LO-Beilen.

Centr. adres voor LO en LKP. Tevens huisvesting vele onderduikers.

Gearr. 19-10-'44 t.g.v. doorslaan van onderduiker. Ook Gé Bleeker (zie KP-Groningen en pag. 198) was na haar verraad in Gron. op de boerderij van Zw. ter beveiliging ondergebracht. Zij pleegde hier niet opnieuw verraad, doch eerst op een volgend duik-adres.

zelfs te verzetten en weigerde het een andere heer dan de keizer te erkennen. Deze houding had succes tot Karel V ook Groningen in zijn rijk der Nederlanden invoegde. Intussen was Coevorden de plaats geworden, waar de stadhouder van de bisschop in zijn kasteel zetelde en vandaar het landschap bestuurde. Dit gebeurde nogal onafhankelijk, totdat Otto III het landschap in 1228 weer onder zijn bewind bracht. De regering der Utrechtse bisschoppen over Drente was daarmede bestendigd tot het jaar 1522, waarna Karel van Gelre het tot 1536 in zijn bezit nam. In dit jaar namen de staten van Trenthe Karel V als hun erfheer aan en werd het landschap dus een deel van het grote rijk. Bij de Unie van Utrecht op 23 Januari 1579 durfde Drente zich niet mede aan te sluiten, daar de vijand nog te dicht in de buurt was. Het verraad van de graaf van Rennenberg in 1580 bewijst, dat er inderdaad enige grond voor deze vrees aanwezig was. Ook de hervorming werd nog niet in aller hart gedragen. Het toetreden tot de Unie gebeurde in 1590. Voor de tijd tot 1795 kunnen de woorden gelden, die Piccart in zijn geschiedbeschrijving van Drenthia zegt: „Drenthia was de Bruyd niet om welke men danste”. Hoewel het wel onder bescherming van de Algemene Staten stond, zag men het niet als een wezenlijk deel der Nederlanden en had het geen stem in de Staten Generaal.

In deze tijd werd Drente een-in-zich-zelf-gekeerde sterke, gezonde landbouwsamenleving, met een sterk gevoel voor de dorps- of streeksverbondenheid. Met noeste vlijt bouwde het aan een eigen bestaan en verzette het zich tegen alle pogingen om het bij Groningen in te lijven. Eerst in 1795 werd het met de andere delen der Bataafse Republiek gelijkgesteld en in 1814 met volledige rechten opgenomen in het Rijk der Nederlanden. Eigenaardig dat Drente toch tot aan het eind van de 19e eeuw een achter-af plaats heeft behouden. Het gevoelen uit de tijd van voor de Republiek scheen niet volkomen dood te zijn. Bewust of onbewust bleef deze provincie een stiefkind.

Moge het schitterend verzet, in de jaren 1940-'45 getoond, het voor altijd uit deze positie hebben verlost.

Oorlog! Bezetting! De woorden waren louter klank geworden. De tijd der Franse overheersing was reeds met een romantisch waas overtrokken en de overgeleverde gruwelverhalen schenen onwerkelijk. Na 15 Mei '40 stond ook de Drent tegenover een wereld, die hij niet kende. Er was schijnbaar maar één opgaaf, en wel: „de nacht verduren en de dag verwachten”. De toekomst was donker.

Het nationaal-socialisme, met zijn mythologische inslag, sloot nauw bij de Drentse volksaard aan. De Saksische afstamming spreekt in deze nog zeer duidelijk, in het bijzonder bij de oud-Drentenaren in het midden der provincie. Ook het bijna geheel ontbreken van een geestelijke basis maakte de kans uitzonderlijk groot, dat de NSB veel aanhang verwierf. Op grond hiervan zal de landwacht van Drente relatief de grootste zijn geweest, evenzo het aantal aanmeldingen voor het Oostland. Het blad van de boerenorganisatie „Landbouw en Maatschappij”, dat langzamerhand onder de invloed van de NSB kwam, had een groot aantal abonné's en druppelde elke week opnieuw het nationaal-socialistische gif naar binnen. Grote groepen opportunisten werden doortrokken met de anti-nationaal en anti-christelijke idee.

Dat de strijd voor de vrijheid in Drente zulk een machtige manifestatie van kracht zou worden, had niemand kunnen voorspellen.

MEI 1940 - DECEMBER 1940

Het begon — als overal — klein en schijnbaar onbelangrijk.

Het was herfst '40, toen we een boer, Lammert Zwanenburg (†) in Beilen, enthousiast over zijn jonge stieren hoorden praten. Hij had er iets bijzonders mee voor. De bevrijding zal niet lang op zich laten wachten en dan heeft Nederland goede melkkoeien nodig. Daarom zal hij zijn beste vee bij verplichte levering achterhouden en jonge stieren leveren, zijn melkkoeien niet. Hij hield woord. En toen de stieren geleverd waren en de bevrijding er nog niet was, leverde hij maar helemaal niet meer.

In Assen pakt een wapenhandelaar zijn winkelvoorraad in en verbergt hem om straks, als de dag der vergelding komt, iets te hebben waarmee kan worden opgetreden.

In Coevorden gaat een politie-man inlichtingen inwinnen, die voor de oorlogvoering van groot belang zijn. Ook verzamelt hij een groep mannen om zich heen, die bij het vertrekken van het Duitse bewind ordediensten kunnen verrichten.

Een onderwijzer te Emmen laat de vaderlandse geschiedenis duidelijker dan ooit tevoren spreken van de heldendaden door ons voorgeslacht verricht.

Het eerste illegale blad, Vrij Nederland, draagt de stem van het vrije woord Drente binnen.

BEGIN VAN HET ORGANISATORISCH VERZET

Eind '40 zien we de eerste pogingen van de OD om in Drente een organisatie op te bouwen. Assen is het eerste contact, waarna in Januari '41 Meppel volgt. Deze plaats verdient onze bijzondere aandacht om de geheel eigen vorm die de, door de OD geworven groep, na enkele maanden reeds krijgt. Want hier bemerken we de overgang van individuele verzetshouding naar verzetsdaden in verband.

Een OD-man wordt door enkele jongens gepolst of hij geen weg weet om naar Engeland te komen. Hij antwoordt, dat hij hen wel helpen wil om weg te komen, maar vraagt: „Als dat niet gelukt, willen jullie dan niet helpen in hét vaderland de vijand afbreuk

te doen?" Zij stemmen toe. Gedreven door de vaste wil voor hun land te strijden, komen ze op een middag bijeen. Drie jongens, waarvoor het lied van de Unie van Utrecht realiteit geworden is:

„In alle druc en rou Biet elkander de hant
In alles zijt getrou Gods Kerk en 't Vaderlant”.

De nood is even hoog als toen, het vaderland even ernstig in gevaar; en doordrongen van de ernst van hun besluit, wordt een eed afgelegd in de handen van „Staphorst”. Ernstig en diep doordacht klinken de woorden:

1. Ik verklaar, dat ik met de volle inzet mijns persoons en met al wat in mij is, met hart en ziel, mij zal inzetten voor mijn Vaderland en Volk.
2. Ik verklaar, dat ik nooit geheimen zal mededelen, niet anders dan aan mijn beëdigde collega's.
3. Ik verklaar, dat ik mijn kameraden nooit zal verraden.
4. Deze eedsformule geldt zolang ons land door Duitsland bezet is.

Zo waarlijk helpe mij God almachtig.

Het is het antwoord op Hitler's brallende woorden over de slappe moraal van het Joodse christendom.

Zoals reeds opgemerkt, is dit het contact met de OD, die voornemens is op te treden als de bondgenoten geland zijn. Het optimisme, dat dit spoedig zal gebeuren, is niet te blussen. De maanden verstrijken echter en er is niets te doen waarbij ze hun goede wil kunnen tonen. Zodra ze dan ook kennis maken met de verspreiders van VN, bieden ze hun diensten aan voor deze vorm van verzet en gaan met een aantal exemplaren de omliggende straken bewerken. Hierbij hebben ze oren en ogen goed open en scharrelen alles op wat hun eventueel van pas zal kunnen komen en begerenswaard toeschijnt, zoals pistolen etc. Of ze soms roestig of 18e eeuws zijn, doet er minder toe; met trots worden ze meegevoerd. Ook informeren ze naar een goede schuilplaats voor het geval, dat ze voor het verzetswerk gezocht zullen worden of voor tewerkstelling naar Duitsland moeten. Het valt echter niet mee om zulk een gelegenheid te vinden. Er zijn weinig mensen die de vijand welbewust een voet dwars durven zetten of hulp durven verlenen aan hen, die dit wel doen.

Eindelijk vinden ze achter in het Staphorster veld een schuur waar ze in tijden van nood gebruik van mogen maken. Het is een oud gebouwtje en ligt eenzaam en afgelegen temidden der kale velden.

Het blijkt op de duur echter wel mee te vallen met het oproepen voor werk in Duitsland en op het arbeidsbureau zijn enkele ambtenaren, die zelfs enigszins meehelpen om hen vrij te laten. Zodra ze merken, dat ze deze schuur niet nodig zullen hebben, wordt hij aangeboden aan diegenen die als Ahasverus nergens rust kunnen vinden. Hiermee wordt dus het eerste onderduikadres in Drente ingewijd.

Dit brengt de verzetsmensen op een groter idee. Zou het niet mogelijk zijn, dat men voor alle vervolgd en verjaagd zulk een gelegenheid kon vinden? Is dit niet een nieuwe plicht nu de mogelijkheid er toe blijkt te bestaan? Ze gaan verder zien dan in het begin. Naastenliefde is immers evenzeer geboden als eigenliefde.

Het verzetswerk in de ruime zin van het woord neemt nu een aanvang. Uit eigen initiatief en inzicht wordt nu begonnen met: geldinzameling voor de illegale pers, hulp aan mensen die gezocht worden, vervalsing van persoonsbewijzen, voorziening van levensmiddelen aan gedupeerde terreurslachtoffers etc.

Het resultaat van dit werk? Het beeld, dat de provincie zomer '41 biedt is het volgende: De OD is druk bezig om de organisatie voor Augustus klaar te hebben, want dan zal er volgens de leiders opgetreden moeten worden. VN publiceert Gerbrandy's artikel over

Hendrik Arendshorst

Abraham Dekker

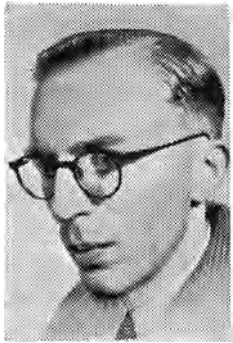
Johannes van Driesum

Jan de Groot

Auke Helder

Johan Lenstra

Klaas Nicolai

Wessel Voerman

Hotze A. Æ. de Vries

Everhardus Th. Witvoet

Deze 10 personen werden 25-5-'44 gearresteerd door het vinden van een naamlijst der OD bij andere arrestatie.

Albert J. Bijkerk
Gearr. 1-10-'44 op reis
naar R'dam bij bekende
razzia in de omgeving van
Putten.

Jan ten Cate

Gearr. 30-7-'43 bij overval op fabriek.

Carel F. Kwant
(Kwast)

Hendrik A. Hartholt
(Wilde Henk)
Tevens: LO-Hellendoorn.
Gearr. 27-2-'45 in Meppel
t.g.v. and. arr.

Willem F. Jonkman
(Van Douwen)
Gearr. 17-2-'44 bij huis-
zoeking, nadat KP'er bij
verlaten van dit huis in
spertijd door NSKK gearr.
werd en via deze woning
ontvluchtte.

Deze 15 personen behoorden tot de LO-Meppel.

lijdelijk verzet. De Koningin spreekt over de vrijheidszin die de dwingeland niet heeft kunnen temmen. Arbeidsbureaux worden rijksinstellingen, Hess vliegt naar Engeland, Rusland in oorlog. Politieke partijen worden ontbonden, maar de AR-thee-uurtjes zullen gevaarlijker blijken te zijn. Meer mannen en vrouwen gaan beseffen, dat het hun plicht is om te helpen. In de dorpen en gehuchten, in de arme Drentse huizen en rijke boerenbedoeningen, knielen de gelovigen en bidden om een juist inzicht in alle geboden Gods.

Het geroep der verzetters begint weerklank te vinden. Als op verschillende plaatsen de WA marsen houdt, worden de avond voordat deze plaats vinden, vlugschriften rondbezorgd, die oproepen om in huis te blijven en geen belangstelling te tonen. In Hoogeveen wordt één van de verspreiders door de politie meegenomen naar het politiebureau. Hij krijgt een boete van f 30.—, die spontaan door enkele inwoners wordt bijeengebracht. De zwarthemden moeten echter met uitgestorven straten genoegen nemen. Koninginnedag wordt gevierd met oranje bekalkte straten en de schoonste leuzen waar de Oranjetroew uit opklinkt.

De tegenzet der NSB om verschillende huizen te kenmerken met „hier heerst de Engelse ziekte” wordt een trots aangewezen decoratie. In Nieuw-Amsterdam komt een vluchtroute voor krijgsgevangenen, waarvan druk gebruik wordt gemaakt. Hoogeveen ontvangt zijn eerste onderduikers en het ziekenhuis „Bethesda” de eerste Poolse en andere buitenlandse Joden, die in het kamp van Ruinen en Echten ziek geworden zijn. De arbeidsdienst opent zijn poorten; de halven gaan overstag. De inlevering van koper loopt voor de bezetter op een mislukking uit. In Vries ruilt iemand een fietsband tegen een revolver. In Ruinerwold duikt iemand onder die de Duitsers te zeer getergd heeft. In Beilen wordt een Jood ondergebracht. In Nijeveen en Zweelo wordt geld geofferd.

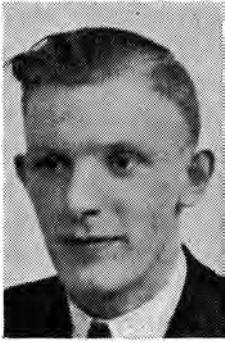
Het vaderland strijdt nog en de burgers strijden mee!

1942

Het jaar opent met de schoolstrijd. Tachtig jaar lang is er voor een vrije school gevochten en nu steekt Prof. van Dam zijn grijpvingers uit naar het bezit der ouders. Weer gaan er vlugschriften de wereld in en er wordt gehandeld naar de geest van het verzet. Meerderen nemen de verzetshouding aan. Als twee schoolbesturen voor het dreigen van Van Dam zwichten en voordrachtslijsten inzenden, worden ze fel aangevallen. Zodra het rijk de subsidie van één school intrekt, gaan, als eertijds, de beurzen van particulieren open en springen andere schoolverenigingen bij. Het offer wordt met vreugde gebracht. Van Kleffens' boek wordt vermenigvuldigd en door velen gelezen. Het leesgeld komt ten goede aan het verzet. De stroom van onderduikende Joodse landgenoten groeit en aan vele huizen wordt om steun aangeklopt. Als de jeugd naar Duitsland moet, is er een geweldige activiteit om de betreffende jongens tot weigeren aan te sporen.

In Meppel is intussen de bestaande groep uitgebreid met enkele medewerkers, die zich op een VN-vergadering hebben aangeboden voor alle voorkomende werkzaamheden. Met algemene instemming zijn ze ontvangen. Zij zullen nu een „contra-dienst” verzorgen, die het verzamelen van allerlei gegevens beoogt. Daarnaast zullen ze medewerken aan het zoeken van onderduikadressen en een ondersteuningscomité oprichten, dat voor de benodigde gelden zal zorgen.

Ze zwermen naar alle kanten uit. Met Hoogeveen, Zweeloo, Ruinerwold, Nijeveen, Smilde en Staphorst wordt goed contact gemaakt. Later worden door leden van deze Meppelse groep verbindingen gelegd met andere streken van het land, o.a. door Karel van Kampen (Kornelis Kraal †) met Groningen, door Vosje (Hendrik Veldhuis †) met het Westland en

*Hindrik H. Lenstra
(Henny)
Tevens: RvV, Trouw.
Gearr. 2-11-'43 in Eindhoven op door SD bezet adres.
(Verraad Daamen)*

*Cornelis J. Meijer
(Oude Chris)
Tevens: Ill.AR,
Trouw, KP.
Gearr. 26/27-2-'45 t.g.v.
and. arr.*

*Berend H. G. Nijenhuis
(Jan de Groot)
Tevens: KP.
Gearr. 27-2-'45 t.g.v.
and. arr.*

*Johan Stomp
(Joop)
Gearr. 25-2-'45 bij huis-
zoeking op duikadres i.v.m.
verraad NSB'er.*

*Thijs H. van Veen
Gearr. 7-3-'45 bij huis-
zoeking.*

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Meppel.

Frederik Boverhof

Willem Boverhof

Hilbertus Braamskamp

Spke Dol

Jan J. Vogel

Deze 5-persenen behoorden tot de LO-Nijeveen. Ze zijn op 9-4-'45 omgekomen bij een ontploffing van een munitiedepôt.

Jan Kooiker

*Roelof Kooiker
(Frederiks)*

*Jacob Koster
(V. d. Berg)
LO-Drente. Tevens: JM.
Gearr. 17-6-'44 t.g.v. arr.
in JM-groep.*

*Tieme Slomp
Broer van Frits de Zwerper
LO-Koekange.
Gearr. 10-12-'43 bij huis-
zoeking.*

*Hielke v. d. Wal
(Henk)
LO-Ruinerwold.
Tevens: KP-Meppel, RvV.
Op 31-10-'43 bij misl.
liq. op Daamen in de omge-
ving van Den Dolder dood-
geschoten.*

Deze vader en zoon behoorden tot de LO-Nijeveen.
Gearr. 23-10-'44 t.g.v. arr. onderduiker.

door Harry met Noord-Brabant. Voorlopig houden ze zich echter nog met Drente bezig. Vele onderduikadressen worden met behulp van de OD- en VN-contacten verzameld. Er ontstaat langzamerhand samenwerking. Distributie- en gemeente-ambtenaren bieden hun diensten aan. Als Meppel onderduikers naar Zweeloo moet brengen, reizen ze 's avonds naar Hoogeveen om daar te overnachten en in de vroege morgenschemer naar de plaats van bestemming te gaan. De raid op St. Nazaire doet de koppen harder worden. De oproep om straks bij de grote arbeidsinzet te weigeren, vindt weerklank en als de officieren worden gearresteerd, gevolgd door het schitterende artsenverzet, is de bodem toe bereid om bij de massa-deportatie van de Joodse Nederlanders de handen uit de mouwen te steken. Dr Pieter C. M. v.d. Velde (†), de directeur van het ziekenhuis „Bethesda”, aarzelt geen moment, hen op te nemen. En hij doet meer. Hij ziet zijn roeping om de kinderen van het oude verbondsvolk niet alleen van de aardse vijand te bevrijden, ze moeten ook de weg leren kennen naar de hemelse heerlijkheid. Hij spreekt met ze en deelt bijbeltjes uit. In samenwerking met het Ned. Bijbelgenootschap kan hij de buitenlandse patienten helpen met een evangelie in hun eigen taal. Ook worden verzetsmensen, die allen als „scabies-patienten” worden ingeschreven, in het ziekenhuis opgenomen. Soms, bij gebrek aan beter, is het een kinderledikant waar een volwassen verzetsman in moet liggen.

De eerste gijzelaars worden doodgeschoten. De angst verlamt even, maar dan richten velen zich trotser omhoog. Inderdaad is er maar één orde, de orde van het verzet. De arbeidsdienst wordt verplicht gesteld, de stencils worden opnieuw gedraaid, de pamfletten geven raad om te weigeren. De ouderlingen op huisbezoek geven een stille wenk, wie helpen kan; de verzetter gaat rond en eist: onderduiken! Als de arbeidsinzet aanvangt gaan er velen, bijna allen, maar de enkelen die niet gaan, openen anderen de ogen. Het blijkt mogelijk te wezen zich een zoon te tonen van een groot volk. Velen gaan uitzien naar dezelfde mogelijkheid; de verzetsmensen laten zich gemakkelijk vinden. Ze werken hard om meer adressen te vinden, maar helaas. . . , iedereen heeft de moed nog niet.

De OD heeft een verrader in de organisatie, die als Engels agent is binnengedrongen. Het reeds breed uitgegroeide apparaat strandt hierdoor geheel en het is niet denkbeeldig, dat op deze wijze het ondergrondse werk volkomen vernield wordt. Om dit gevaar te keren ontvangt de contra-dienst te Meppel opdracht desnoods met de wapens tegen verraderlijke elementen op te treden. Uit dezelfde groep die nu deze beschermende taak ter hand nam, is later de KP gevormd.

Er komt tekening in de kaart van Drente. De voeling met elkaar wordt sterker, de band hechter.

In deze tijd, als Stalingrad in het midden der belangstelling staat, de Jodendeportatie toeneemt en er een algemene drang is om de vijand te wederstaan, komt Frits de Zwerver — die reeds met zijn broer in Ruinerwold werkt — in Hoogeveen op bezoek bij de meubelmaker Arnold, die hij de groeten van zijn collega Cary (Catharinus Stomp †) uit Zeist overbrengt. Ze worden het spoedig eens en beleggen in de consistorie van de Chr. Geref. Kerk een bespreking met verschillende mensen, die genegen zijn hun krachten in te zetten voor het verzet. Frits spreekt over de rechtvaardiging (hiervoor gebruikt hij het voorbeeld van de Egyptische vroedvrouwen) en de mogelijkheden van het verzet, benevens over het leggen van districts-, provinciale- en landelijke verbanden.

Er behoeft niet lang gesproken te worden; staande de vergadering besluit men reeds het district Hoogeveen samen te stellen. Het krijgt één centraal adres waar de berichten van de tot het district behorende dorpen Hollandseveld, Nieuwlande, Zuidwolde, Nieuweroord en Oosterhesselen binnenkomen.

Voor Nieuwlande is Johannes Post (†) aanwezig, die Frits uitnodigt ook eens in zijn dorp

Cornelis de Kock
Garr. 28-9-'44 i.v.m. bekende anti-D. gezindheid. Dezelfde dag gef.

Berend J. Meijering
Garr. 26-7-'44 t.g.v. door- slaan gearr. onderduiker.

Hendrik A. Veurink
Garr. 22-3-'44 in Dal- lerveen t.g.v. and. arr.

Teunis H. de Vries
Garr. 6-11-'44 bijrazzia. Was in bezit van clandestiene PB's.

Wiepke v. d. Zee
Tevens: KP.
Garr. 22-3-'44 t.g.v. and. arr.

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Oosterhesselen.

Reinder Eikelboom
Garr. 14-1-'45 t.g.v. BS- arr. in ZO-Drente.

Frederik de Jonge
(Freek)
Na bevrijding overl. aan een ziekte hoogstwaarsch. t.g.v. verzetswerk.

Hendrik Raak
(Henk)
Garr. 21-3-'44 t.g.v. and. arr.

Steven Rozeman
(Oom Steven)
Garr. 20-3-'44 door onbe- kende oorzaak.

Harmannus Schipper
Garr. 19-1-'45 i.v.m. ver- raad Gè Bleeker.

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Hoogeveen.

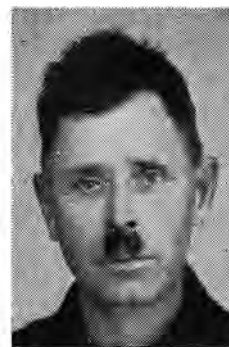
Pieter C. M. v. d. Velde
LO-Hoogeveen.
Garr. 28-2-'45 t.g.v. ver- raad Gè Bleeker.

Jan Haar
LO-Zuidwolde.
Garr. 10|11-7-'44 bij huiszoeking i.v.m. huisvesting onderduikers.

Jan v. d. Helm
LO-Hollandscheveld.
Garr. 7-2-'45 bij huis- zoeking. Ontvl. en doodge- schoten.

Hendrik Reinders
LO-Pesse.
Garr. 28-2-'45 t.g.v. ver- raad Gè Bleeker.

Jan Wierenga
LO-Ruinen.
Tevens: Trouw, GDN.
Garr. 15-1-'45 t.g.v. arr. in GDN.

te komen spreken. Het gaat er bij de Drent doorgaans beter in als iemand eerst de notabelen van het dorp voor een idee wint, want in zijn gemeenschapsgevoel, al gesignaleerd aan het begin van de schets, doet de dorpsbewoner wat deze heren zeggen. In Nieuwlande en Diever zeggen ze — na een gloedvolle toespraak van Frits — ook hun medewerking toe. Reeds heeft de organisatie van Frits contact met Hoogeveen en Ruinerwold, en via de broer van Arnold in Meppel ook met de Meppeler groep.

Het organiseren vangt nu over de gehele provincie aan. De individuele verzetsman wordt in groepsverband gezet, de groep in districts- en het district in provinciaal verband, terwijl de provincie weer contact heeft met andere provincies, die samen komen op een grote vergadering. Er wordt hard gewerkt. Meppel en Hoogeveen zijn de eerste, die door hun voorbereidende activiteit een district kunnen vormen, zodat in het najaar '42 reeds een provinciale vergadering plaats kan hebben, waar de vertegenwoordigers van verschillende plaatsen en van de twee districten de moeilijkheden met elkaar bespreken. Aanwezig zijn o.a. Meppel, Hoogeveen, Beilen en Ruinerwold. Ze besluiten, dat de financiën zullen worden verzorgd, of door de kerkcollectes voor „bijzondere noden”, waarvoor de diaconieën hun volle medewerking toegezegd hebben, of door eigen geldinzameling.

Dat deze laatste manier ook geen slechte was, moge blijken uit het bedrag dat Zweeloo gedurende drie jaar heeft bijeengebracht, nl. f 150.000.—. De bonkaarten zal men proberen te verkrijgen door zgn. verliezen of verbranden van inlegvellen of stamkaarten. Degenen, die geholpen zullen worden, moeten echter uit principe onwillig zijn om naar Duitsland te gaan of terreurslachtoffer zijn. Dit om te voorkomen, dat er allerlei avonturiers en gemakzuchtigen ten laste zullen komen van het moeilijke verzetswerk. Opmerkelijk dat het organiseren nu plaats vindt. In vergelijking met een half jaar later kan er nu nog rustig gewerkt worden en is elk geval een oefening. Een zekere leiding bestaat natuurlijk ook in deze provincie, maar voor Drente zullen we toch voorzichtig moeten zijn met de naam „leider”, omdat dit indruist tegen de Drentse aard. Zou er zich één als leider hebben opgeworpen, dan was hij onmogelijk geworden in de ogen van zijn makkers. We prefereren dan ook te spreken van centrale contact-man of vertegenwoordiger. Dat is Arnold van Hoogeveen. Buitendien komt het zelfstandigheidsbesef van de Drent weer boven en zien we in veel gevallen, dat men van de stelregel uitgaat, dat, wie zijn eigen heer kan zijn, zich aan geen andere verkoopt. Zo blijkt er geen oplossing gevonden te kunnen worden als Hoogeveen aan Meppel vraagt om de streek waar Zweeloo het middelpunt van is en achter Hoogeveen ligt, aan de laatste af te staan.

Toch doet dit alles niets af aan het organisatorische werk. De eertijds individuele werker ziet, dat het verzetswerk nu gemakkelijker gaat en doet zijn winst met de vondsten en handigheidjes van een ander. Met raad en daad steunt men elkaar zodat er bijna niets meer op het ondergrondse veld geschiedt, dat buiten de organisatie, die zonder naam of onder de naam „organisatie Frits” werkt, omgaat. De consistoriekamers van veel kerken, bestuurskamers van scholen en burgerhuizen doen goede diensten als vergaderlokalen. Ook is het ergens een kerk die hiervoor dient. Als er bescheiden opgeborgen moeten worden, doet de koster dat meestal onder de preekstoel. Hier is een bergruimte, groot genoeg om alle bescheiden van Drente in op te bergen. 's Zondags staat de dominee met een rustig gemoed boven de gevaarlijke papieren te preken, zich van geen kwaad bewust. De stroom Joden begint te komen. Nieuw-Amsterdam en Nieuwlande worden een klein Palestina; wie in deze dorpen geen Jood opmerkt, moet wel stekeblind zijn. Er wonen geen beruchte NSB'ers en de pro-Duitsers houden voorlopig hun mond. Coevorden krijgt in October een razzia op het oude volk. Een verzetsman heeft gewaarschuwd en twee schepen klaar gelegd om ze illegaal te vervoeren. Helaas slaan ze de waarschuwing in de wind, wat aan 91 Joden de vrijheid kost.

Dirk A. Bosman
Garr. 8-1-'45.

Dirk van Ekelenburg
(George)
Tevens: Luctor et Emergo.
Garr. 25-1-'45.

Wilko Emmens
Garr. 11-1-'45.

Cornelis Oorlog
Garr. 10-1-'45.

Bernardus C. van Wieren
Garr. 10-1-'45.

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Nw. A'dam (enkel in het bijzonder hulp aan Franse krijgsgevangenen). Sommigevens: OD. Allen gearr. t.g.v. van BS-arr. in ZO-Drente.

Herman Bodewitz
LO-Emmen.
Na bevrijding overl. aan
een zieke hoogstwaarsch.
t.g.v. verzetswerk.

Cornelis Ouwerkerk
LO-Emmen.
Tevens: OD, JM.
Garr. 17-6-'44 t.g.v. arr.
in JM-groep.

Marinus Hazekamp (Sr)
LO-Schoonoord.

Jacob E. Hazekamp (Jr)
LO-Schoonoord.

Albert Oosting
LO-Zweelo.

Deze 3 pers. zijn gearr. op 22 en 23-5-'44 i.v.m. de overval op PBH-Sleen.

Hermanus Ch. Boerland
LO-Klazenvaen.
Garr. 14-7-'44 door ver-
raad onderduiker, die zo-
doende Ausweis kreeg.

Jan Frowijn
LO-Coevorden.
Garr. 6-1-'45 i.v.m. over-
val op DK-Coevorden.

Jan Hendriks
LO-Emmercompascuum.
Tevens: OD.

Albertus Zefat
LO-Valthe.
Direct gef.

Dirk J. M. C. Otterman
LO-Dalen.
Tevens:
Groep Albrecht, OD.
Garr. 23-8-'44 bij straat-
controle.

Beiden gearr. 27-7-'44 t.g.v. doorslaan van gearr. onderduiker.

Doordat er grotere aanvoer van onderduikers komt, stijgt hiermede evenredig de vraag naar bescheiden, zoals PB's en bonkaarten. Het is geen wonder, dat bij alle openbare vergaderingen de overjassen keurig worden nagezocht en de gewenste papieren spoorloos verdwijnen. Op de districtsvergadering zijn ze gewoonlijk terug te vinden. Bovendien wordt een geheel nieuwe taak ter hand genomen: pilotenhulp. De eersten worden opgevangen en ook daarvoor te moeten zorgen, vermeerderd de vraag naar Ausweise, kleding, schoeisel en geld.

1943

Het jaar begint met de eerste landelijke vergadering van de organisatie Frits, bijeengekomen te Zwolle, op voorstel van Arnold. Gelderland, Utrecht, Overijssel en Drente zijn aanwezig; de laatste provincie met Arnold, Oom Jan en Juul, de broer van Arnold uit Meppel. Dat wordt reeds spoedig de Beurs, waaronder meer onderduikers uitgewisseld worden. Er groeit een algemene onrust onder de bevolking door geruchten over deportatie van de jaarklassen 1919-1925. De distributiekantoren krijgen opdracht de stamkaarten, waarvan de houders ondergedoken zijn, in te houden. Het tot nu toe toonaangevende blad VN splitst zich en Vosje drukt, tezamen met Pijp (Gerard Jansen †) en Henny (Hendrik H. Lenstra †), het eerste nummer van Trouw op een handpers in Meppel. Hoogeveen maakt kennis met een Duitser, die fel anti-nazi is en journalist van beroep. Deze komt met het voorstel om ook een illegaal blad voor Duitsland te maken, waarvoor hij de copie wel zal schrijven. In prachtige samenwerking gelukt het hem met 10.000 exemplaren „Das freie Wort” over de grens te komen. Een tweede nummer wordt reeds gezet, maar kan nimmer verspreid worden omdat Charley, zo hij genoemd wordt, in Keulen na een schietpartij op straat wordt gearresteerd. Hierdoor is de mogelijkheid van nog bredere verzetsuitbreiding helaas teniet gedaan. Assen, dat plaatselijk reeds veel heeft gepresteerd, o.a. door het verstrekken van PB's, waarbij een politiemann in samenwerking met een illegaal werker een proces-verbaal opmaakte van vermissing, vormt nu een district, evenals Beilen. Van alle kanten stromen de helpers toe en het standpunt om alleen onderduikers te helpen, die uit principe onderduiken, wordt losgelaten. Het volk in zijn geheel moet gered worden. Tientallen Joden uit Holland en honderdtallen uit de Oostelijke provincies, die zich in Vught moeten gaan melden, komen via de Beurs, de Trouw-lijn en door de actie, die Meppel en Johannes Post op touw zetten, Drente binnen. Geen van hen maakt zich nog illusies dat het „nog wel mee zal vallen”. Er is geen stad of dorp waar niet een tiental Joden zitten. Zelfs Assen, aanvankelijk wat huiverig om Joden te herbergen (de eerste, die ze gehad hebben, vond het in 't concentratiekamp stukken beter dan in zijn schuilplaats), doet zijn best. Maar als nauwelijks de ergste drukte verwerkt is, doen de geruchten over het terugvoeren van alle militairen in krijgsgevangenschap reeds weer de ronde. Bovendien zullen de studenten een loyaliteitsverklaring moeten tekenen. Allerwege is er beroering en gisting, die uitslaat in een laaiende haat tegen al wat nationaal-socialistisch is, als op 30 April de plakaten verschijnen en het gevreesde waarheid blijkt te zijn. Drente ligt als bij toverslag stil. Het voorbeeld van Friesland en Twente is niet bekend, doch spontaan en uit eigen beweging reageert de bevolking op dezelfde wijze. Wie de eerste uren nog werkt, wordt door de burens gedwongen mee te staken. Melkwagens worden onklaar gemaakt. NSB-boerderijen in brand gestoken. Zij, die nog dommelen schrikken wakker, om zolang de oorlog duurt niet weer in te sluimeren. Een klinkend protest tegen deze maatregel van de vijand, die zich nu in volle wreedheid openbaart.

De vrije Drent nam dit niet, hij stond schouder aan schouder met hen, die door deze maatregel getroffen werden.

Op 4 Mei razen de overvalwagens door Drenteland. In bloed en wrede moordpartijen wordt

*Adolf Brader
(Henk)
Op 5-8-'44 bij treinbe-
schieting gedood.*

*Cornelis Broerse
(Kees)
Garr. 20-3-'45 t.g.v. and.
arr.*

*Albert Ch. Bijlsma
Garr. 18-9-'44 door land-
wacht bij vervoer radio.*

*Harm Drenthe
Garr. 23-2-'44 waarsch.
door verr. onderduiker.*

*Roelof Oosting
(Roel)
Tevens: NSF.
Garr. 18-9-'44 door land-
wacht bij vervoer radio.*

Hendrik de Ruiter

Jacob de Ruiter

Hendrik J. de Ruiter

*Anne M. Smallenbroek
(Toon)
Tevens: GDN.
Garr. 9-1-'45 t.g.v. and.
arr.*

*Luchien Steen
Garr. 11-1-'45 t.g.v. and.
arr.*

Deze vader en zoons zijn gearr. 21-3-'45 i.v.m. huisvesting geall. operator. Zender werd door peilwagen ontdekt. In vuurgevecht werden operator en 2 Duitsers gedood.

Deze 10 personen behoorden tot de LO-Assen.

*Jacobus H. Akkerman
Franse krijgsgevangenen
Nw. A'dam.
Garr. 15-8-'42 door ver-
raad.*

*Klaas Gorter
LO-Nw. A'dam.
Garr. 15-7-'44 door ver-
raad.*

*Jacobus G. Rotman
(Jaap)
Franse krijgsgevangenen
Nw. A'dam.
Garr. 30-7-'42 door ver-
raad.*

*Geerthardus C. Lammers
LO-Gieten.
Tevens: JM, NSF, OD.
Garr. 16-6-'44 t.g.v. arr.
in JM-groep.*

*Willem Sloots
LO-Gasselte.
Tevens: Trouw.
Na bevrijding overl. aan
een zieke hoogstwaarschijn-
lijk t.g.v. verzetswerk.*

het grootse verzet gesmoord. Maar het verzet groeit. Men heeft de kracht gezien van een eendrachtig samengaan. Kan het nog niet openlijk, dan ondergronds! De teleurstelling, dat de meerderheid der militairen zich wel meldt, ontnemt de moed niet meer. Van nu af klopt men niet gauw tevergeefs bij iemand aan; waar een woning is, is wellicht ook een duikadres. Was het voor de staking, alsof men als eenling midden in de massa stond te duwen, nu is 't het volk, dat de verzetters voortduwt. Er worden commissies gevormd, waarvan de leden dag en nacht rondzwerven om plaatsingsmogelijkheid te zoeken. Het district Smilde komt tot stand en sluit zich aan bij de „landelijke”, zo genoemd omdat men over het gehele land met deze organisatie te maken heeft. Men werkt op volle kracht om de vervolgdten te herbergen. Het voedselprobleem is nog niet urgent; de hoeveelheid papieren, die men bij zich moet hebben om veilig over straat te kunnen gaan, bezorgen de meeste last. De vijand slaat opnieuw toe en ditmaal heel hard. De jaarklassen moeten zich melden. Vele gemeente-ambtenaren, die lijsten moeten samenstellen van de voor deportatie in aanmerking komende personen, kunnen dit niet met hun ambtseed in overeenstemming brengen en duiken onder. In overleg met de organisatie nemen ze bevolkingsregisters en ander waarde-materiaal mee. Het blijkt een geweldige steun te zijn, die de bevolking ook moed geeft. De illegale pers laat duizenden pamfletten de wereld indwarrelen. Het verzetsleger gaat rond: niet melden! Antwoord zonder aarzeling: Neen! Er wordt hard genoeg gewerkt, maar als er toch honderden Ausweise gaan halen en daardoor de winst van verdwenen registratie-materiaal te niet maken en de vijand aan nieuwe contrôle-lijsten helpen, is het voor de verzetsman te veel. Hij wil niet verliezen, hij zàl het winnen. Drie PBH's worden in één dag overvallen en de vierde volgt 's nachts; enkele dagen later enige arbeidsbureaux, die een doorn in het oog van elke rechtgeaarde Nederlander zijn. Stempels, kaartsystemen, blanco formulieren en lijsten worden meegenomen. Als de voorzichtigen menen, dat ze nog een paar stappen met de bezetter mee kunnen gaan, zal het hun duidelijk gemaakt moeten worden, dat zij op een heilloos pad zijn.

Opnieuw komt er een district tot stand, ditmaal Vries. Emmen sluit zich in Juli officieel aan. Daar is de samenstelling gemengder dan elders in het overwegend orthodox-protestantse verzet. Nauwelijks twee maanden na de staking is de „landelijke” in Drente een organisatie geworden, die tot in de verste dorpen haar contacten heeft liggen. Het is Juni '43 en er wordt hard gewerkt. Van de overval op de distributiekaarten-uitreikploeg van Steenwijksmoer komen begin Juli de eerste kaarten op de provinciale vergadering, waar heftig gediscussieerd wordt of deze vergoed moeten worden of dat men ze gratis zal verdelen. Meppel stemt voor het laatste, Hoogeveen voor het eerste, want die wil de onkosten van de organisatie op deze manier dekken. De plaatsen die niet zo dicht bij het vuur zitten, maken ernstig bezwaar tegen dit voorstel, omdat ze geen kans zien deze sommen op te brengen. De prijzen variëren van f 1.50 tot f 5.—. Als Hoogeveen voet bij stuk houdt en vergoeding eist, zijn Assen en Smilde gedwongen financiële steun te zoeken bij het NSF. De plaatsen in het zuiden van de provincie behoeven dit niet te doen daar de kerkcollectes, steun van CNV en eigen inzameling nog toereikend zijn. De vijand zit niet stil. Hij begint uit een ander vaatje te tappen. De Grüne Polizei houdt razzia op razzia, dorpen worden omsingeld en uitgekamd op „Bolsjewistische Schweinerei” en „verdampte Reformierten”. De Gereformeerden worden met de communisten op één lijn gesteld . . .

Voorariststaande burgers worden koelbloedig vermoord, nadat het verzet de rode haan op verscheidene NSB-lokalen en radio-opslagplaatsen gezet heeft. Van de woningen van de LO-mensen is het een komen en gaan, alsof het een openbaar bureau is. In voor- en achterkamers, op zolders en in gangen wachten tientallen, totdat ze geholpen kunnen worden. De activiteit van een ieder, die met het verzet te maken heeft, is bij het roekeloze af. Zulk een activiteit moet de rusteloos speurende SD-honden opvallen. De eerste slagen komen.

Geert Geertsema
LO-Borger. Tevens: OD.
Gearr. 13-1-'45 t.g.v. BS-
arr. in ZO-Drente.

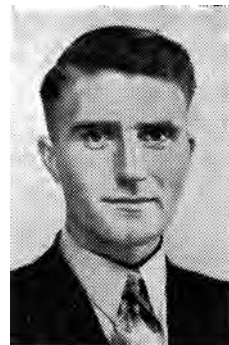
Johannes Kippers
Gearr. 29-7-'43 i.v.m. li-
quidatie.

Jan Ludwig
Gearr. 27-10-'43 door ver-
raad Fergonet.

Sipke Tiekstra
Gearr. 27-10-'43 door ver-
raad Fergonet.

Jans Zwinderman
LO-Sleen. Tevens: OD.
Gearr. 13-1-'45 t.g.v. BS-
arr. in ZO-Drente.

Deze 4 personen behoorden tot de LO-Schoonebeek.

Jannes Dolfing
Gearr. 27-11-'44

Thijs Eggink
(Koos)

Jan Eggink
Gearr. 27-11-'44.

Roelof Eggink
(Dolf)

Auke Feenstra

Hilbert Gunnink
(Bert)

Jelte Koopman
Gearr. 27-11-'44.

Geert G. Koster
(Frans)

Sebastiaan van Nooten

Harmannes Vos
(Piet)

Deze 10 personen behoorden tot de LO-Diever. Sommigen tevens: OD. De groep werd opgerold op 22-11-'44 doordat de SD t.g.v. and. arr. op het spoor kwam van het onderduikershol „De Wigwam” in de bossen bij Diever.

Op 30 Juli ontvangt Meppel de eerste tegenslag door de arrestatie van twee medewerkers. Verraad heeft hen aangewezen als de opstokers uit de stakingsdagen. Het tweede verlies lijdt Meppel als op 2 Augustus drie makkers worden gearresteerd, terwijl zij in Zwolle met KP-werk bezig zijn. De verraders verrichten hun gruwelijk werk. De gehele Meppelse groep moet onderduiken en gaat naar Belt en Schutsloot, waarvandaan ze enige dagen later weer moeten vluchten. Men kon haar terug vinden in Koekange op het „Melkcarregien”, waar dikwijls moeilijke problemen werden opgelost. De stroom militairen en arbeiders vraagt om hulp met plaatsing en financiën. En er moet doorgewerkt worden. De gezochten en vervolgdgen krijgen allen onderdak, dank zij het harde werken van de verzetters. De dominees wekken op om meer onderduikers te nemen en meer geld beschikbaar te stellen en kiezen tegenover de geest van „je kunt er toch niet tegen op”, stelling met de woorden: „ons staat een sterke Held terzij, die God ons heeft verkoren”. Het laatste wint het, de Goddelijke opdracht wordt vervuld.

Toch blijft het, ondanks de hulp van onderduikende ambtenaren, die PB's en zegeltjes en stempels meenemen, geweldig moeilijk om het groeiende leger onderduikers te voorzien van hetgeen het moet hebben. Er moet andere hulp komen. En deze komt. In navolging van Langweer besluit Meppel te gaan kraken. Staphorst is in de nacht van 8-9 September het eerste object. Nadat eigen behoefte van de buit afgenomen is, gaat de rest naar Utrecht, Zeeland, Zuid-Holland en de Beurs.

De pogingen van Arie (Hilbert van Dijk †) en Jacques (Izaäk v.d. Horst †) om in overleg met de Beurs te kraken, ontmoeten in Meppel grote tegenstand, omdat men meent, dat het risico daardoor vergroot wordt. Ze kunnen zich redden en zien de noodzaak van het bredere verband niet in. Ook is de eis om de adressen in andere provincies bekend te maken, teneinde de zwarte handel tegen te kunnen gaan, niet voor inwilliging vatbaar, hoewel het argument wel verstaan wordt.

Het werk gaat van aard veranderen. Was het eerst voornamelijk plaatsen voor onderduikers zoeken, nu is het zorgen voor de benodigde bescheiden een eerste taak. De grootste drukte, zowel op districts- als op provinciale vergaderingen, wordt gevormd door de vraag naar falsificaties van Ausweise, PB's, stempels etc. Veel mensen kunnen gewoon doorgaan met hun werk, indien ze bij een contrôle op straat maar veilig zijn.

In September krijgt Hooegeveen de eerste piloot toegevoerd uit Beilen en stuurt hem via de Trouwlijn verder. Ook de radio-opslagplaats te Hooegeveen is een object, dat door verschillenden geobserveerd wordt. Als het er op een zekere avond van komt, dat het gebouw in brand zal, ontdekt men op het dak al iemand die het alleen wil proberen. Een andere groep komt ook eens neuzen en zegt, dat ze vlug voort moeten maken, want anders doen zij het. Zo gebeurt het dan dat er één naar binnen klimt, de bewakers de enkels bindt en ze al hippende op weg stuurt naar het politie bureau. De brandweer kan en wil het zaakje niet snel genoeg blussen en als de beste politiehond uit de provincie er bij gehaald wordt, volgt hij keurig het spoor van de bewakers. Op het politiebureau mag hij de goedkeurende woorden „beste hond” in ontvangst nemen.

In Nieuwlande geven de joodse onderduikers een aardig gestencild blaadje uit met artikel-tjes en veel caricaturen ter circulatie onder het honderdtal lotgenoten, dat hier zit. Een bakker komt met het gemeente plan om met een mes en een bijl voor het NSB-huis te gaan staan en alles wat naar buiten komt, met deze wapens neer te slaan.

Er heerst een bijna „frischer fröhlicher” verzetsgeest in het Drentse volk. Maar dat het zo niet kan doorgaan, begrijpt een ieder.

Op 19 October wordt Arnold, de centrale contactman en provinciaal vertegenwoordiger, in Hoorn gevangen genomen. De slag komt hard aan, temeer daar de landelijke vertegenwoordigers naar alle kanten uitzwermen en ook onder hen arrestaties plaats vinden. Toen

Lambertus Bruulsema
(Henk)

Gearr. 19-10-'44 t.g.v. doorslaan v. onderduiker.

Hendrik Wiegers

Willem Dijkema
Gearr. 21-12-'44 bij huis-
zoeking.

Franciscus J. H.
Overhand Landberg
Gearr. 20-3-'44. Oorzaak
niet met zekerheid bekend.

Hendrik Sevinga
Gearr. 25-8-'44 i.v.m.
Jodenhulp.

Hendrik Ch. Kuiper
Gearr. 1-3-'45.

Koop Schra
Gearr. 23-2-'45.

Klaas J. Westerbeek
Gearr. 9-2-'45.

Marten Geertsema
LO-Dwingeloo.
Gearr. 19-10-'44 hoofd-
zakelijk i.v.m. anti-D. ge-
zindheid.

Jan Kiers
LO-Dwingeloo.
Gearr. 14-10-'44. Verraden
door Duitse.

Deze 3 pers. zijn gearr. door verraad Gé Bleeker.

Tenzij anders vermeld, behoorden de bovenstaande personen tot de LO-Beilen.

Christiaan Kuiper
LO-Dwingeloo.
Gearr. 15-10-'44 i.v.m.
verraad.

Jacob Mijnheer
LO-Wijster.
Gearr. 17-1-'45 bij huis-
zoeking v. landwacht. Verm.
verraad.

Jan de Leeuw
LO-Westerbork.
Gearr. 12-12-'44 op ver-
moeden, dat huisvesting
werd verleend aan vorige
dag uit gevangenis Assen
bevrijde personen.

Meindert Meindertsma
LO-Westerbork.
Gearr. 8-12-'44 vern.
i.v.m. and. arr.

Henderikus Pronk
(Rieks)
Pl. leid. LO-Westerbork.
Gearr. 19-10-'44 vern.
i.v.m. and. arr. Onderweg
naar gevangenis gef.

bovendien de plaatsvervangende provinciaal-vertegenwoordiger, Oom Jan, ziek werd, stond Drente weer op zich zelf en was het landelijk contact verbroken.

Toch lag het werk niet stil. Op eigen initiatief werd doorgewerkt en opnieuw kon de persoonlijke kracht van elke verzetsman getoond worden. De KP's voorzagen de districten van alles wat ze nodig hadden. Aan niets leed men gebrek.

Het jaar sluit met een wankel verband met de landelijke organisatie, doch met een niets in kracht verminderde plaatselijke en provinciale activiteit.

1944

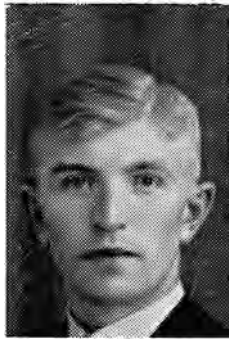
De dreiging van de tweede distributiestamkaart hangt zwaar over Drenteland. Ambtenaren zien hierin het noodsein om tot consequente weigering te komen. Ondanks geraas en getier van onvaderlandslievende burgemeesters, saboteren ze wat ze kunnen, tot de plaatselijke organisatie de verlossende methode aanwijst. Daar het werk teveel is voor de normale staf, zullen er tijdelijke ambtenaren moeten komen om de uitreiking plaats te doen vinden. Als de oproepingen voor sollicitanten in de krant verschijnen, krijgen velen het parool van „niet solliciteren”. Zelfs onder bedreiging worden sommigen er toe gedwongen deze aantrekkelijke kans om, ten koste van anderen, zelf een vrijstelling te bemachtigen, al is het maar voor korte duur, te laten varen. Zorgvuldig zoekt de LO medewerkers uit, die dit werk zullen doen en die beslissingen van de burgemeesters om een klein aantal personen op te roepen in de war zullen brengen door „per vergis” een honderdtal uitnodigingen meer te versturen. Als de uitreiking opent en de bevolking de agitators van de niet-solliciteren-actie ziet, hoort men van alle kanten schampere opmerkingen als „in de schulp kruipen als het er op aankomt” en meer van die aard.

Maar het doel dat beoogd werd, is bereikt. De niet zwaar gezochte onderduikers kunnen bij speciale ploegen op speciale uren hun kaarten komen halen, de gevaarlijke patienten krijgen ze via de medewerkers en alle eventuele contrôle die achterna gehouden kan worden wordt door een uiterst slechte registratie bijkans onmogelijk gemaakt. Op een plaats waar de Jeugdstorm voor deze uitreiking gerequireerd werd, slagen twee ambtenaren er in, door het ongeldig verklaren van alle bedenkelijke kaarten, toch het gewenste doel te bereiken. Zodra de vijand begrijpt, dat hij verliezer geworden is in dit spel, zint hij weer op andere middelen. Registratie door middel van de bedrijven is nog iets, dat hij niet eerder geprobeerd heeft. De Z-kaartenactie wordt ingezet. Het helpt hem echter niets meer. Hoe hij zich in duizenden bochten wringt, de LO en honderden contacten, die de organisatie aan zich getrokken heeft, doen elke actie mislukken. Waar voortaan Nederlanders aan mee moeten werken, is het mislukken vooropgesteld.

Eind Februari, als er dus vier maanden lang zonder landelijk contact gewerkt is, wordt door bemiddeling van Jacques, een van de landelijke organisatoren van de LKP en LO, via Alva uit Hoogeveen, het contact weer tot stand gebracht. De provinciaal vertegenwoordiger Klaas, in October '43 direct naar voren gekomen, daar Oom Jan eerst ziek werd en eenmaal beter, te zwaar gezocht werd voor een leidende functie, krijgt het adres van de Groningse interprovinciale leider. Het blijkt, dat intussen veel veranderd is. De Beurs is Top geworden, de organisatie heeft de officiële naam LO ontvangen en van een provinciale vertegenwoordiging bij de Top is geen sprake meer. Voor drie provincies gaat er een interprovinciaal vertegenwoordiger naar de vergadering, waar alle berichten van het gehele land binnenkomen. De Groningse vertegenwoordiger gaat voor de drie noordelijke provincies. Maar nauwelijks is het landelijk contact hersteld of de organisatie treft een nieuwe slag. Een medewerker van Hoogeveen, die met alle zaken op de hoogte is, valt in handen van de SD. Na enkele weken komt het bericht, dat de contacten van bijna alle districten

Jan Assies
Gearr. 18-12-'44.

Harm Assies
Gearr. 18-12-'44.

Pieter R. Been
Gearr. 21-12-'44.

Willem J. van Enk
LO-Vries.
Gearr. 16-12-'44.

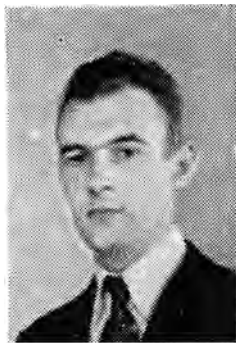

Berend Ploeg
Gearr. 21-12-'44.

Tenzij anders vermeld behoorden de bovenstaande personen tot de LO-Norg. Voor bijzonderheden, zie onderschrift foto-pagina 197.

Johannes Bosscher
Gearr. 6-11-'44 t.g.v. and.
arr.

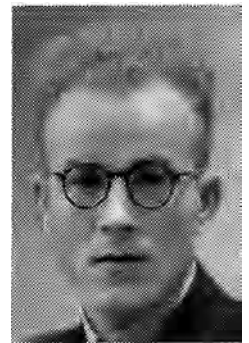
Willem Bruggink
Gearr. 6-11-'44 t.g.v. and.
arr.

Cornelis Janssens
(Cor)
Gearr. 2-6-'44 bij huis-
zoeking op duikadres.

Jan Offerjans
Gearr. 29-12-'44 t.g.v. pro-
vocatie van zgn. onderduiker

Hein Oldenkamp
Gesn. 9-4-'45 in bevrij-
dingsgevecht.

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Smilde.

Arend Tibben
LO-Smilde.
Gearr. 31-10-'44 t.g.v. and.
arr.

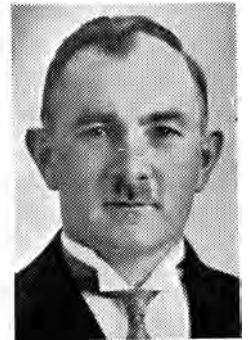
Aafko de Vries
LO-Smilde. Tevens: GDN.
Gearr. 26-1-'45 t.g.v. arr.
in GDN.

Jan Braams
LO-Anloo. Tevens: GDN.
Gearr. 14-1-'45 t.g.v. arr.
in GDN.

Stoffler Holtjer
LO-Eelde. Tevens: GDN.
Gearr. 8-1-'45 t.g.v. arr. in
GDN.

Jan Postema
LO-Roden.
Gearr. 3-5-'43 i.v.m. Mei-
staking.

onder water moeten, daar de SD van alles op de hoogte blijkt te zijn. Niemand blijft meer op eigen adres, het alarmsein wordt gehezen. Het broeit en gist over de hele linie. Ook in Friesland en Groningen komen massa-arrestaties voor. De provinciaal vertegenwoordiger moet per fiets en door persoonlijke gesprekken de band bewaren. Gelukkig is het plaatsen van onderduikers veel minder nodig geworden en, zij het met veel moeite, kan elke plaats toch steeds zijn eigen moeilijkheden oplossen.

Distributiekantoren nemen honderdtallen schippersbonnetjes aan, het komt zelfs voor, dat Emmen er 500 à 600 plaatst, terwijl Hoogeveen een 1000-tal inlegvel-knipsels inwisselt. De hechte grondslag waar de LO op rust, komt in deze dagen sterk naar voren. Het persoonlijke initiatief en doorzettingsvermogen blijkt, ondanks de vele doodvonnissen, nog niets aan kracht te hebben ingeboet. In Mei komt in Zwolle, waar Alva van Hoogeveen ondergedoken zit, de provinciale vergadering bijeen voor belangrijke besluiten. Hoogeveen krijgt een nieuw centraal contactadres en een werkprogramma wordt opgesteld. Alva wordt interprovinciaal contact — in Augustus interprovinciaal vertegenwoordiger in de Top — en zal te Zwolle blijven. Daar komen de lijnen die het kort daarna opgerichte Centraal Bureau verbinden met het Noorden, straks samen. In de praktijk blijkt dit volkomen juist te wezen en het biedt zulk een voordeel, dat de provinciale vergaderingen van Drente hier voortaan ook gehouden worden.

Alles herneemt zijn normale loop. Piloten komen steeds meer en meer de aandacht vragen en de moeilijkheid om aan geschikte burgerkleding te komen wordt vanzelfsprekend groot. Ook voor de eigen verzetsmensen, die in nacht en ontij het werk moeten doen, is goede kleding nodig. De LO-Meppel heeft al enkele keren aan de KP gevraagd om de rijwiel-fabriek „Germaan” te kraken, waarin voor duizenden guldens aan kleding ligt, maar krijgt geen antwoord. Ten einde raad besluiten zij het zelf te doen. Voor ruim dertig-duizend gulden aan kleding en dekking wordt er weggehaald. Als de buit half binnen is komt de KP helpen. De individueel begonnen inlichtingendienst breidt zich uit en wordt straks in de CID een gewaardeerde hulp voor de geallieerde legers. Assen heeft een politiemans als medewerker, die voor de verzetsmensen de vrijstellingen bij het bureau van de Hitlerjugend als „onmisbare ambtenaren” laat afstempelen en het gemeentestempel even leent van een ambtenaar, die ook in het complot zit. Het bericht van de invasie slaat een golf van vreugde door de gelederen en het vertrouwen in de overwinning doet sommigen al brutaal tegen de bezetter worden. Deze, op zijn beurt, zet de felste achtervolging in. In Hollandseveld komen de Grünen een razzia houden en laten door de dorpsbewoners een kerkvloer openbreken. Zij zijn blijkbaar erg angstig voor de „ondergrondse”, want de mitrailleurs worden bij de kerkdeur in stelling gebracht. Zodra ze naar buiten willen, geven ze eerst een salvo over het kerkplein om de schrik er in te jagen. De controle op de weg wordt verscherpt en het blijkt voor de gesignaleerde medewerkers te gevaarlijk om zelf alles over de weg te vervoeren. Een nieuw element doet zijn intrede. Koeriers en koeriersters zullen nu steeds meer het overbrengen van berichten en falsificaties op zich nemen, waardoor het gevaar voor de oudere medewerkers enigszins wordt afgewenteld. Die ouderen wisten er anders ook wel weg mee. Oom Jan liet zijn been in gipsverband zetten, om daar tussen de gevaar-opleverende documenten te vervoeren.

Door het bombardement op Kleikamp kunnen de PB's legaal uitgereikt worden aan „zware jongens” en bovendien zijn CCD-legitimatiebewijzen in beperkte hoeveelheid verkrijgbaar. De vijand begrijpt, dat zijn hele prachtig opgezette administratiewinkel een grote janboel is en hij weet geen middel meer te bedenken, waarmee hij in één slag weer orde op zaken stellen kan. Valse landbouw-Ausweise zijn er evenveel als echte, Duitse stempels worden perfect nageemaakt, koperen droogstempels gaan van hand tot hand. De koeriersters krijgen een geweldige taak daar zij nagenoeg het verband moeten bewaren.

Jans Assies
Garr. 12-12-'44.

Marcus Assies
(Max)
LO-KP-Drente. Tevens:
NSF.
Garr. 28-2-'44 in Assen
op adres waar SD inval
deed.

Evert R. Aukema
(Ten Wolde)
Garr. 22-12-'44.

Gerhardus Baving
Garr. 23-12-'44.

Niklaas Bosker
(Niek)
Garr. 7-12-'44.

Jan L. v. d. Broek
Gesn. 14-4-'45 in bevrij-
dingsvechten.

Hendrik Egberts
Garr. 13-12-'44.

Jacob Geluk
Garr. 22-12-'44.

Gesinus Meijering
Garr. 13-12-'44.

Emo Paapst
(Bertus)
Garr. 13-12-'44.

Albert Rodenboog
(Louw)
Tevens: Trouw, NSF.
Garr. 9-12-'44.

Benjamin J. Scharft
(Bin)
Garr. 24-12-'44.

Andries Torensma
Garr. 5-3-'45 door ver-
raad Gé Bleeker.

Josias P. A. Welleman
Garr. 2-1-'45 in Sneek.

Koop Woering
Garr. 13-12-'44.

Deze 15 personen behoorden tot de LO-Norg (w.o. Veenhuizen en Een). Op enkele uitzonderingen na zijn deze en een vijftal op pagina 195 voorkomende medewerkers, het slachtoffer geworden van het barbaarse optreden van de beruchte zgn. bloedgroep Norg. Door het onmenselijk mishandelen van haar arrestanten wist deze groep het merendeel van de LO-KP-medewerkers uit deze gemeente op te rollen.

Ze doen het schitterend! Dan komt Dolle Dinsdag. De spanning is groot en de OD-mensen, die deels in het LO-verzet zijn opgenomen, deels zich na de zware slag, die de OD-organisatie in '42 trof, afzijdig hebben gehouden van alle illegaliteit, maken zich klaar om op te treden. Zodra blijkt, dat dit nog niet nodig is, hernemen ze hun vorige houding. Voor de LO komt er geen rust. De regering gebiedt het spoorwegpersoneel te staken, hetwelk betekent, dat er opnieuw naar plaatsingsmogelijkheden gezocht moet worden. Met een uiterste krachtsinspanning gelukt het en kunnen de stakers worden geholpen. Assen, Emmen en Nieuw-Amsterdam zijn de spelbrekers van het overigens over de gehele linie goede spoorwegverzet. Met het NSF wordt in de verschillende plaatsen de financiële hulp geregeld. Op aandrang van de Regering wordt de BS in het leven geroepen. Ook hieraan verleent de LO zijn volle medewerking. De vijand, nauwelijks van de invasieschrik bekomen, slaat als een dolle in het rond. Arrestaties volgen elkaar in steeds sneller tempo op en bovendien doet verraad zijn vreselijk werk. Een uit Groningen afkomstige medewerkster Renny (Gé Bleeker) levert vele adressen aan de SD uit. Prima krachten, de edelsten en oudsten, voor wie geen moeite te veel was, vallen in handen van de SD.

DE HONGERWINTER

Het zenden van rogge en andere etenswaren naar het Westen kon na September, toen alle treinen stil lagen, niet meer plaats vinden.

Files vrouwen en kinderen met de onmogelijkste vervoersmiddelen trokken naar het Oosten. Met gulle hand werd gegeven. Het kwam niet dikwijls voor, dat de boeren hogere prijzen vroegen dan ze kregen als ze hun producten op de gecontroleerde markt verkochten. De LO spande zich in om hulp op grote schaal te bieden, voornamelijk aan de medewerkers in het Westen, daarna aan de diaconieën van de verschillende kerken. Van Zweeloo uit gingen trailerladingen aardappels, tarwe en rogge via verschillende contacten naar Amsterdam. Zelfs de Feldgendarmerie, die blijkbaar het leetje wilde schoonwissen, werd ingeschakeld en vervoerde van Emmererfscheiderveen uit 1500 hl. aardappelen en 100 hl. rogge naar de hongerende bevolking. Havelte deed het weer op een andere manier, met postpakketten waar dienstenvelopen van het DK werden opgeplakt. Aan dit werk besteedde de organisatie grote zorg, mede omdat voor andere dingen nog maar weinig gedaan moest worden. Het was wachten op de bevrijding, die elke dag kon komen.

Wel vermeerderde de activiteit op politiek terrein. Verschillende vergaderingen, waar de na-oorlogse politiek ter sprake kwam, werden gehouden. Een goede afscheiding tussen Trouw, LO en KP werd niet meer opgemerkt. Men steunde elkaar in deze laatste maanden als eertijds bij de opkomst van het verzet. In vele plaatsen hadden de leden van de LO een leidende functie in de BS of werden zij aangezocht voor de verschillende posten die straks bekleed moesten worden in het distributie-apparaat of bij de politieke delinquenten.

Zo kwam de bevrijding medio April '45.

Drente, het land van stugge zwijgzame mensen had getoond, dat het zijn zelfstandigheid verkoos boven het leven. Veel dappere zonen sneuvelden, anderen vochten door, de naastenliefde won het van de aanvankelijke angst.

Zeiden we in de eerste bladzijden, dat de strijd voor de vrijheid een machtige manifestatie van kracht geworden is, we kunnen ook zeggen, dat het één groot offer is, dat een ieder, die het in zijn diepte peilen kan, stil ontroert.

Boven de stille heidevelden golft nu rustig de nationale driekleur, onbesmet bewaard en trots getuigend van een fiere en dappere houding.